

Taru Elfving

Ajan rakeissa ja laskoksissa

Valo kimaltelee pimeyden muodostamassa altaassa. Tippukivet kerrostuvat asteittain aikasedimenteiksi, kuin ihon ja luiden sisimmäisinä poimuina tai sienirykelminä maan syvyyksissä. Maa aaltoilee, kuplii ja höyryää. Sen pinta näyttäytyy pikemminkin huokoisena kosketusalustana kuin selkeänä rajana. Kiviaines purkautuu nestemäiseksi tuleksi, kaasupilvet liukuvat hiljalleen pitkin paljasta maata. Sade ja jää muovaavat kiveä pehmeän aistikkaiksi patsaiksi. Elementit punoutuvat toisiinsa muuttuvan aineksen päättymättömässä kierrossa.

Saara Ekströmin näyttely Läpi aikamyrskyn tyynen silmän johdattaa meitä elämän alkulähteille. Alkuperä ei tunnu kuitenkaan menneen etäiseltä, vaan kietoutuu intiimisti tähän hetkeen, myös syvällä kehoissamme. Näyttelyssä toistuu *ilmaantumisen* ajatus. Se seuraa erilaisia uudistumisen ja muodonmuutoksen rytmejä. Geologian syvä aika on läsnä purkautumisen ja rapautumisen eri tahdeissa, jotka silti sointuvat toisiinsa. Pysyvyys on yhdelle silkkää kangastusta ja toiselle taas kaiken kulmakivi. Hierarkkiset jaottelut elävän ja ei-elävän välillä hälvenevät. Elämän vastakohtaksi määritelty eloton aine synnyttääkin elämää, se on kaiken ydin.

”Eloton on totuus elämästä, ei sen kauhu.”¹

Fossiilit toimivat nyt välittäjinä. Ne saattavat kosketuksiin yli ajallisten ja maantieteellisten rajojen. Nämä aikamatkaajat kulkevat mannerlaattojen kyydissä syvän meren kerrostumista muuttuville rantaviivoille seuraten laajentumisen ja peräytymisen iankaikkista koreografiaa. Muinainen fossiloitunut iho ja sen hämmäntävän eloisa pehmeys tuovat viestin toisesta ajasta ja paikasta. Jo kauan sitten maillensa painunut elämä on läsnä enää ihon ja suomujen painelmina, mutta niiden läsnäolo on silti kaikkea muuta kuin pinnallinen. Kun fossiilit leijuvat silmiemme edessä, filmillä ja näyttelytilassa, ne vapauttavat meidätkin hetkeksi ajan ja tilan määreistämme.

Ihmiskehot kantavat sisällään omia syvän ajan muistojaan. Tämä arkisto koostuu joskus taannoin alkumerta asuttaneiden, nyt jo sukupuuttoon kuolleiden elämänmuotojen materiaalisista jäänteistä. Ekström kiinnittää huomion sikiön kehityksen hetkelliseen vaiheeseen, joka antaa muistutuksen siitä, että suuren mittakaavan evoluutio toistuu pikakelauksella ihmiskehon muotoutumisessa. Fossiilivaloksien rinnalla installaatiossa alkukantaisesta lihaksesta tulee kuin muinainen olento. Se kummittelee nykyhetkessä myyttisen päähenkilön laila aineellisena todistajana luomiskertomuksessa, jossa ihmisyyden alku on nisäkkäiden lisäksi myös sammakkoeläimissä. Tämä lihasmuisti kielii merellis-

---

1 Elizabeth Povinelli, *Geontologies. A Requiem to Late Liberalism*, 2016, 45.

estä perimästämme, kuten suola ruumiinnesteissämme tai ”kalkkikovettuneet luurankomme”².

Olemme ihmisinä myös mineraalista ainetta. Sitä on meissä erilaisissa kiinteissä ja juoksevissa olomuodoissa, ja siten olemme riippuvaisia ikuisista aineellistumisen ja liukenemisen kehityskuluista. Ne todentuvat ympärillämme, sisällämme ja lukuisissa ajallisuuksissa. Ekströmin teoksissa nämä eri kehoihin kirjatut samankaltaiset kaavat kuviot paljastuvat ja asettuvat rinnakkain. Näytelyssä muotojen yhteneväisyydet poimivat esiin resonansseja eri mittakaavojen välillä, ikään kuin värähdellen läpi lukemattomien kehollisten maisemien, mahtipontisten ja pikkuriikkisten, alkeellisten ja intiimien. Nämä sukulaisuudet on koodattu myös ihmismieleen ja mielikuvitukseen dynaamisina ilmentyminä, kuin veden pintaan ilmestyvät mandalat ääniaaltojen värähtelyssä. ”Koskettelva katse”³ havaitsee mykkäkuvista kumpuavat kaiut. Hypnoottiset muodot laukaisevat mielleyhtymiä mikroskooppisesta kosmiseen ja solutasolta planeetariseen.

Ekströmin kameran katse ei tunkeile tai vangitse, vaan se lähestyy maailmaa viipyilevästi hyväillen. Hänen teoksensa vievät valosta varjoon ja näkökentästä sen ulkopuolelle. Ne kutovat läheisyyden verkkoa, jossa eroavaisuudet kutistuvat. Elokvakamera on kuin majakka. Se piirtää esiin ilmiöitä, jotka yleensä hahmottuvat vain osana elotonta taustaa tai tapahtumien passiivisina näyttämöinä. Dramaattinen tulivuorenpurkaus muuntuu meditaatioksi, jossa punnitaan kaikkea sitä, mikä ei mahdu kuvaan tai kerrontaan.

Elokuva ja valokuva näyttäytyvät aavemaisina prismoina. Niihin kerääntyvä valo tuo muodot esiin, mutta samalla se myös voimistaa varjoja, eristää havaittavat kohteet ja antaa niiden kellua näkyvyyden rajamailla. Ekströmin teoksissa kuvat ovat kuin ajan rakeista veistettyjä. Aika ei ole suoraviivaista, vaan syklistä. Ajattomuus punoutuu kokemukseksi, jossa katsoja tulee todistajaksi samanaikaisesti menneelle ja tulevalle, kuvissa hetkellisesti läsnäolevalle. Hetket ja kohtaamiset on myös kirjaimellisesti kaiverrettu elokuvaan. Filmin raaputus kivillä toistaa kehojen, maaperän ja veden tai jään, muutosliikkeitä toisiaan vasten. Se muistuttaa ihon ja luiden jatkuvaa kulumista ihmiskehojen syvyyksissä ja pinnoilla.

Ekström haastaa työssään moderniteetin käsitystä ”luonnosta” passiivisena ja elottomana. Hänen aiemmissa teoksissaan hajoaminen ja uuden muodostuminen näyttäytyvät erottamattomina osina aineen ja merkitysten ikuisessa kierrossa. Ekström on näin herättänyt henkiin asetelmamaalauksen, joka eurooppalaisessa taiteen kaanonissa on määrittänyt luonnon kuolleeksi (*nature*

---

2 Rachel Carson, *The Sea Around Us*, 1950/2018, 13.

3 Donna Haraway, *When Species Meet*, 2008, 5.

morte) tai pysähtyneeksi (*stilleven, still life*), ja johon on kiteytynyt siirtymä animismistisesta maailmankuvasta kolonialistiseen ja teolliseen kapitalismiin, jossa Maata ja sen lukuisia asukkaita lähestytään omittavina hyödykkeinä.⁴

Materian elinvoimainen potentiaali on nähty paitsi kuolleena, myös hirviömäisenä. Miksi muun muassa feminiininen morfologia – eli naisruumiin muotoon yhdistetyt merkitykset – on liitetty kaikkeen, mikä purkautuu, vuotaa ja muuntuu? Ekströmin teosten voidaan nähdä hienovaraisesti lunastavan tämän kirouksen lahjana, kuten Ursula le Guin kirjoittaessaan mudasta, joka ”makoilee pitkin poikin märkänä ja raskaana, tihkuvana ja uutta synnyttävänä”.⁵ Graniitti ei olekaan näyttelyssä enää kovaksi koettu vastakohta mudan muokautuvuudelle ja vaikutuksille alttiille viskositeetille. Muotoaan muuttavien, orastavien savimuotojen pinnat ja syvyydet kietoutuvat yhteen valokuvissa. Kädet ovat muovanneet saven hellällä voimalla, kuten jäätiköt kiveä. Kaarevat muodot vääntyvät labyrinttimaisiin muodostelmiin. Niiden sileä pinta virtaa vaivatta sisä- ja ulkopuolen välillä. Pehmeys ja kiinteys näyttäytyvät puhtaasti ajallisina kysymyksinä.

”Planeetta ei koskaan herää henkiin, elleivät laulunne ja tarinanne luo elämää kaikille olennoille, näkyvillä ja näkymättömille, jotka asuttavat elävää maapalloa.”⁶

Kiihtyvässä ekologisessa hätätilassa maapallon ja sen ilmakehän elävä voima ja toimijuus, geologisuus ja meteorologisuus, vaativat huomiota. Ekströmin näyttely keskittyy geologiseen aikaan, väheksymättä kuitenkaan ihmisen vaikutusta hetkellisenä väläyksenä jatkuvan muutoksen ikuisuuksissa, vaikka ihmishahmo ei olekaan näkyvissä. Syvä aika on kietoutunut kiinteästi ihmiskehollisuuteen. Eri ajallisuudet punoutuvat samaan tarinaan. Siinä pitkäkestoisuus on alati läsnä, myös ohimenevydessä ja nopean kierron kiihkeydessä, olipa kyse sitten muinaisista meriolennoista tai nykyihmisistä.

Näyttely haastaa myös käsityksen ihmisestä geologisena voimana, kuten se on määritelty puhuttaessa antroposeenista, jossa viitataan maata muokkaavan ihmisen jättämiin monumentaalisiin jälkiin maisemassa, ilmakehässä ja maan muistin kerrostumissa. Ekström esittää ihmisen suhteesta syvään aikaan eri näkemyksen. Siinä ihmiselämän ajallisuus näyttäytyy kaikissa riippuvuussuhteissaan muiden elämänmuotojen kanssa osana geologisen kerrostumisen ja purkautumisen, syntymän ja kuoleman sekä aineellistumisen ja hälvemisen syklejä.

---

4 Amitav Ghosh, *The Nutmeg's Curse. Parables for a Planet in Crisis*, 2021, 40.

5 Ursula le Guin, *Being Taken for Granite*, 2014.

6 Ghosh, 84.

Valo tihkuu näkymättömän syvyyksiin. Se tulvii valkokankaan ja filmin pinnan läpi kuin tihentävä kaasupilvi. Kuva häviää jo sen syntyhetkellä. Loppu on jälleen uusi alku.